

lijvige hoofdstukken waaruit het boek bestaat maken we kennis met de wordingsgeschiedenis van de Ligts christen-socialistische denkbeelden; daarvan vormen het derde en vierde hoofdstuk, die de periode van de Eerste Wereldoorlog beschrijven, de kern. In het eerste hoofdstuk krijgen de invloeden van Hegel (aan hem ontleende De Ligt zijn denkkader en zijn visie op de geschiedenis), diens Nederlandse adept Bolland en de theoloog A.M. de Hartog (1869-1938) – de vader van de auteur Jan de Hartog – terecht veel aandacht. De Ligt beschouwde bijvoorbeeld De Hartog als zijn geestelijke vader (45). Het tweede hoofdstuk loopt uit op een karakteristiek van De Ligts christen-socialisme waarbij Noordegraaf beschrijft hoe De Ligt een op christelijke waarden gebaseerde ethiek trachtte te ontwikkelen voor deze overtuiging, waarop het ideaal van ‘leven van allen voor allen’ zou worden gefundeerd (115, 116, 112). De beide kernhoofdstukken beschrijven De Ligts ontwikkeling naar een keuze voor actieve geweldloosheid (230) en geestelijke weerbaarheid (322). Het vijfde hoofdstuk biedt vervolgens een evaluatie van De Ligts christen-socialisme die – uiteraard – om het thema geweldloosheid cirkelt; het werk besluit met paragrafen over het anarchisme (373) en De Ligts historische betekenis en invloed (378).

Uit het bovenstaande wordt duidelijk dat de auteur uitvoerig weergeeft hoe de ontwikkeling van De Ligts denken verloopt tot aan het moment dat deze, in het jaar 1919, definitief kiest voor het anarchisme. De leidraad wordt gevormd door de schildering van een levensloop die wel naar het anti-militarisme moest voeren. In het boek worden De Ligts inspiratiebronnen duidelijk geschetst en van de ontwikkelingen van diens ideeënwereld krijgen we een goed beeld. Daar staat min of meer tegenover dat de hoofdfiguur zelf, zijn persoon, karakter en levensomstandigheden wat te veel op de achtergrond blijven. Aan De Ligts leven als predikant in het Brabantse Nuenen (1910-1915) bijvoorbeeld had wel iets meer aandacht besteed mogen worden, mede omdat die ‘uitpost’ een zeer veelkleurig protestantisme kende (89). Dat geldt eveneens voor de periode tussen zijn terugtreden als predikant en zijn huwelijk met de bemiddelde Catharina van Rossem (nov. 1918). In het verlengde van wat hiervoor werd geschetst blijven ook zijn aanvankelijke mede- en latere tegenspelers in de Bond van Christen-Socialisten, vooral ouderen als Enka (Anke van der Vlies) en Daan van der Zee, nogal in de schaduw. De consequenties voor de Bond van *hun* houding jegens bijvoorbeeld de S.D.A.P. en het anti-militarisme hadden zeker meer reliëf kunnen krijgen.

Er is een onderdeel dat nadere aandacht verdient. Ettelijke malen schrijft Noordegraaf over de betekenis van de mystiek in De Ligts werk en denken